

Az „egyutcás falu”: Báta

Tolna megyében a Szekszárd és Báta közötti ártéri, hajdan mocsaras terület a Sárköz, amelyet nyugat felől a bátai magasabb löszös dombosor lábánál folyó Sárvíz zárt a Duna mellé. Községeinek (Őcsény, Sárpilis, Decs, Alsónyék, Báta) határa a dombvidék területére is átterjed. Báta község a Sárköz legdélebbi településeként a Gemenci erdő déli peremén, a Bátai Holt-Duna és az ártér szélét jelentő löszfalak közé ékelődve helyezkedik el. A település Fő utcája közel öt kilométer hosszú, az „Öreghegy” és a Duna vonala alakította ki az utcák fésűs elrendezését.

Báta és területe már Krisztus születése előtt több évezreddel is lakott vidék volt. Kutatások szerint a keltáktól származik a falu alsó része felett emelkedő Öreghegy teraszos sáncolása, amit az itt talált cseréptöredékek és szarvasagancsból készült eszközök, valamint a kimagasló jelentőségű keltakori lelet, a „báti vadkanként” emlegetett tömör bronzszobrocska (11 cm hosszú és 8 cm magas, az i. e. II. századból származik) bizonyít. A kelták függetlenségének (Kr. e. 11-ben) a rómaiak vetettek véget. A várakat és őrtornyokat összekötő római hadi út a Duna vonalán haladt, egy mérföldköve Báta határában került elő.

A honfoglalás után a környék nagyfejeldelmi törzs szállásterülete volt, majd később királyi birtokká vált. A honfoglaló magyarokat kísérő besenyők telepedtek meg itt. A település neve nagy valószínűséggel víznévből ered, jelentése „mocsár”. Török megfelelője a magyar Sár, Sárvíz elnevezésnek, vagyis a Sárvíz alsó folyását megszállt törökök Bata néven hívták. Első írásos említése Bátató néven a pécsváradi apátság 1015. évi privilégium levelében szerepel mint halászfalu, s a 14. század végén került a bátai apátság tulajdonába, azóta viseli a Báta nevet. A privilégiumlevelet az Esztergomi Prímás és Főkáptalani Levéltár őrzi. 2015-ben ünnepeljük településünk 1000 éves fennállását. A jubileumhoz kapcsoló-

dó programokról tájékozódhat a www.bata.hu és a www.szentver-bata.hu weboldalakon.

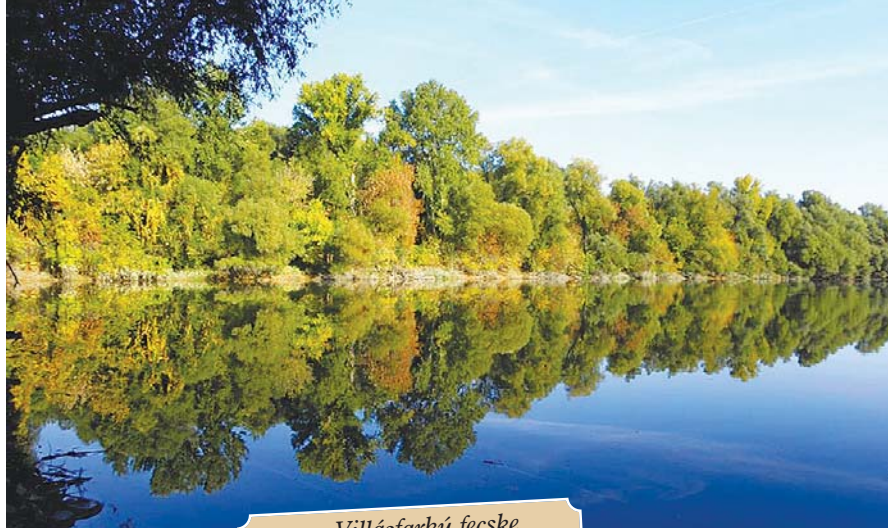
Szent László király 1093-ban bencés apátságot alapított a környéken élő félpogány besenyők megtérítésére. A pécsi egyházmegyében, Tolna vármegyében, a Báta község feletti teraszon, a mai Hunyadi emléktemplom helyén állt a Szent Mihály főangyal tiszteletére szentelt monostor.

A középkori bátai apátságot a „Szent Vér” ereklyéje tette országszerte híressé. Bátán egy szentostya-töredéket őriztek, amelyből valamikor vér csordult. Ezt az ereklyét Úr napja ünnepén az oltárra helyezték, és a csodálatos ereklyéhez „megszámlálhatatlan” sokaság zarándokolt. Kapisztrán Szent János szentté avatási aktái gyógyulásokról is említést tesznek „Krisztus vérző teste előtt”. 1441-ben Hunyadi János az apátság közelében verte szét a fellázadt bárók csapatát, s ettől kezdve a Hunyadi család számára Báta közkedvelt helyé vált. Hunyadi Mátyás hosszabb időt töltött a monostorban, innen irányította a török elleni hadseregét.

II. Lajos a mohácsi csata előtt a bátai apátságban gyónt és áldozott. „A templomba özönlött a nép. A környék könyörögő körmenete. Jöttek imádkozni és királyt nézni. Az asszonyok szájai fájdalmasan zengték az éneket: A szegény nép verte

mellét... Csengettek! A tömeg térdre rogy, esdeklő tekintettel mered a fehér kis ostyára... A fájdalmas sikongás ostromolja újra meg újra, és Krisztus teste lassan átpiroslik, itt is, ott is, vérezni kezd! – Csoda! – kiált száz torok. Bevégeztetett! Másnap Mohács alatt 22.000 magyar vitéz holtteste borította a csatateret... Harmadnap Bátán volt a török. Vörös turbános néger döngette meg a kolostor kapuját.” (Forrás: Tóth Nándor: A bátai domboldalon, Tolna megyei Újság, 1935. június 12.)

A végzetes mohácsi csata és II. Lajos király halála, 1526. augusztus 29. után már a harmadik napon, szeptember 1-én a bátai konvent öt szerzetese: Csuvák János, Kálmány Pál, Bátai Dénes, Bajay Imre, Babócsai Gergely és öt bátai polgár megjelentek a pannonhalmi monostor alatt álló faluban, Alsókona a bátai monostor drága templomi ruháival és értékeivel. Jegyzékbe foglalták a hozott drága ruhákat és kincseket. A felsoroltak legnagyobb részét 18 igen díszes, többnyire arannyal ékesített miseruha, azaz kazula képezte, amelyeket Szilágyi Erzsébet, Hunyadi László, Mátyás király, Corvin János és több magyar főúr vagy azok özvegye adományozott a monostornak. Hunyadi János két gyönyörű dalmatikát adott. Valószínű, hogy az arany és ezüst egyházi tárgyakat Bátán rejtették el, mert kis helyen is elfértek, míg a terjedelmes öltözékeket,

*„Villásfarkú fecske,
bátai menyecske, hogyan
tudtál ide-ide jönni,
sej, erre az idegen földre?”*

amelyeket a nedveségtől is óvni kellett, magukkal menekítettek. A ruhafélék értékét több mint 1717 forintra becsülték.

A bátai apátság alapvetően csak saját régióján belül folytatott gazdasági tevékenységet, hiszen erősen törekedett a piacszerzésre és piacbővítésre.

A bécsi pápai követ 1539-ben örökítette meg a szomorú eseményt, hogy egy portyázó török csapat 10.000 embert hányt kardra, s elpusztította a Krisztus Urunk csodás véréből híres monostort. A bencések többé nem tértek vissza.

A középkori vízszabályozás megszűnt, így a 19. sz. közepéig elvadult mocsárvilággá vált a falu határának nagyobbik fele.

Az 1600-as évek végén Jány Jakab (a bátai apátság ura) igyekezett benépesíteni a falut, de a Rákóczi szabadságharc alatt felégették. Csekély lakosságszámát még jobban megtizedelte az akkor kirobbanó pestisjárvány. Bátára 1709-ben telepedtek be a reformátusok, a falu alsó

részébe, bátaias nevén az „Alsözögbe”. Egyedülálló színfoltja a „Sárköznek”, hogy a többi „hittiszta” református településsel ellentétben, itt a katolikus vallást gyakorlóak voltak és maradtak többségben. Az ezt követő években a református lakosság felépítette első imaházát, valamint 1805-ben két tanteremmel az „alszegi” iskolát.

Báta a 19. század második felében a Duna vízrendszerének szabályozása révén robbanásszerű változáson ment keresztül, hiszen az egykori halász-pákász falu szántóművelésre berendezkedő tele-

püléssé vált. Paraszti lakossága gyors gazdagodásnak, polgárosulásnak indult, majd a megmerevedett birtokstruktúra és az egykézés felerősödése miatt nem tudott egészséges irányba fejlődni. Bátának bizonyított összeköttetése volt Baranya és a Duna-Tisza köze paraszti közösségeinek kultúrájával. A Duna bal és jobb partján fekvő Külső-Sárköz falvai között kiegyensúlyozott, hagyományos népi kapcsolat állt fenn, amely az oda-vissza történő házasságkötések nyomán kihatott a két terület lakosságának migrációjára.

Az 1848-as szabadságharc idején porig égették a települést, ám a lakosság szerencsésen megmenekült és újjáépítette a falut. A „főszögi” régebbi iskolát 1879-ben, az újabbat 1891-ben építették, a közel 4 kilométer hosszú főutcat pedig az 1890-es években kövezték le. Az 1901-es népszéleírásról 4.119 lelket számláltak a községben. Az egykori apátság helyén, 1939-ben épült fel a neoromán stílusú Szent Vér kegytemplom, amely ma is várja az ide látogató zarándokokat. A település a Magyar Zarándokút Egyesület és a Magyar Zarándokút Önkormányzati Társulás tagja. A zarándokút Esztergombtól Máriagyúdig vezet, melynek egyik alternatív útvonalán megtalálható a bátai Szent Vér templom. A kegytemplom a történelem viharai ellenére is megőrizte országos hírű búcsújáró kegyhely szerepét. A Szent Vér Bátai Templomokért Alapítvány és a Római Katolikus Egyházközség a hívők számára minden évben közösen szervezi e programokat. A

falu fölött ma öt torony: a református templom, a Szent Mihály- és a Szent Vér templom, a Kálvária kápolna és a bátai Magyarok Nagyasszonya kápolna tornya magasodik a falu fölé.

Kolonich Zsigmond bécsi bíboros érsek, bátai javadalmas apát 1741-ben új templomot építtetett az akkori település központjában a dunai rév mellett, melyet Szent Mihály arkangyal tiszteletére szenteltek fel. Domborműve művészettörténeti ritkaság. A Szent Mihály-templom feletti Kálvária dombon Hindi Mihály adminisztrátor plébános 1767-ben létesített kápolnát. A kápolnához vezető úton található a 14 téglából készült, fehérre meszelt stáció Krisztus szenvedéseiről. A

kápolna búcsúja a 18. század óta szeptember 14-e, a Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepe, Bata község fogadott ünnepe. A bátai Magyarok Nagyasszonya kápolna (a bátaiak ajkán: Somosi kápolna) felszentelésének 100. évfordulójára a kápolna épülete megújult. A hagyományos Nagyasszony-napi és Kisasszony-napi közös imádkozás gyakorlata újjáéledt. A népi imádságok és a sárközi népi életmódot bemutató fotók rendszeresen láthatók országos és helyi szintű kiállításokon, ezzel is öregbítve Bata hírnevét.

A Bátai Kézműves Egyesület programjain az érdeklődők megismerhetik a viaszos tojásírás, a csipkevarrás és a szövés fortélyait. A kulturális örökség megőrzését is fontosnak tartják az itt élő emberek. Czencz János festőművész közel 30 évig élt Bátán, ahol méltó módon örökítette meg a táj szépségét, az emberek mindennapi életét és szokásait. Alkotásai a képző- és népművészet ápolására létrehozott Czencz János Festőművész Alapítvány galériájában tekinthetők meg.

A Halászház állandó kiállítása a vízből, ártéri gazdálkodásból élő emberek életformáját idézi fel a berendezési tárgyak és a halász szerszámok: varsa, kece, vilíng, nyomó, dobóháló, piritty, kuttyogató, bárka révén. A Bátai Horgász Közhasznú Egyesület, s a Duna-Dráva Nemzeti Park területén fekvő, közel 4,5 hektár élővízes horgászhelyei: a Keszeges- ➔

→ tó és a Mélygödör-tó, valamint a Szekszárd-Bátai vízfolyás (Pösze) folyamatosan várják a horgászni vágyókat.

A vízi világot, az ártéri erdők élővilágát ma is őrzi a falu határában fekvő, a Duna-Dráva Nemzeti Park részét képező Gemenci erdő. A Duna árterületében lévő híres rezervátum vadállományban meglehetősen gazdag. Védett élőlényei közül a réti sas és a fekete gólya a különösen fontos védett fajok közé tartozik. A természeti értékek bemutatására hozta létre a település alszói részében a régi református iskola épületében a Bátáért Egyesület a Fekete Gólya Házat, ahol interaktív élményt nyújtó foglalkozások mellett állandó jellegű kiállításokon ismerkedhetnek meg a látogatók az ártér élővilágával és a golyák vándorlásával.

Míg 1785-ben a Duna közvetlenül Báta előtt folyt el erősen kanyargó medrében, addig 1859-ben a Duna Bátától kb. 1,2 km-re, már a ma ismert medrében folyik. A bátai Nagy-sziget az 1830-as években, a „Mohácsi átvágás” elkészülte előtt a Duna meder szigetrezését képezte. Akkoriban a szigetet ladikkal és csónakokkal közelítették meg a település lakosai. Az 1913-ban megépült bátai „betonos-híd” volt az első, amelyet nem fából készítettek (egy helyi népdalban: „Ha megszeret, maj’ megvár engem a babám, a bátai betonos nagyhídnál”). A híd kiépítésével biztosítottá vált a közlekedés a kompjárat-hoz. Ezután fontos rendezvények és találkozók helyszíné lett. Rendszeresen itt ünnepelték a Szent Mihály-napi búcsút, illetve a Gyöngyösbokréta-mozgalm hatására 1932-ben megalakult Bátai Bokréta is itt tartotta első bokrétás-napi rendezvényét 1934. május 21-én. „...a környék szekérsorokkal, a falu gyalogszerrel igyekezett a bátai Duna-lapályon le a Nagy-szigetre. A holdfényes májusi este sokáig együtt tartotta – halpaprikás és cigányzenésző – a bátaiakat és vendégeiket.” (Bátai Hírlap, 2005.) Mindennek maholnap már 80 éve, ám azóta is folyamatos a néptáncmozgalm jelenléte a településen. Az elődöknek (Bátai Bokréta, Bátai Népi Együttes, Sárköz Hagyományörző Egyesület) és a hagyományoknak a továbbélője a Bátai „Sárköz” Néptáncgyűjtés, melyben szép számmal vannak olyanok, akik gyermekkoruk óta táncolnak, ahogy déd- vagy nagyszüleik tették. A Sárköz hagyományain túl szatmári, palóc, dél-alföldi, rábaközi, somogyi koreográfiákkal adnak ízelítőt hazánk népi kultúrájának gazdagságából.

A Bátai Tamburazenekart az 1800-as évek végén a bátai cigány muzsikusok ősei hozták létre. Főként autentikus cigányzenét játszik, mely tudás apáról fiúra öröklődik. A sárközi tamburazenét népszerűsítik a helyi Pántlika

Tamburazenekar fiataljai is. Folyamatosak a sárközi népi kultúrán alapuló kézműves foglalkozások, falunapok és fesztiválok, melyek szeretettel várják az idelátogatókat. A vendégek a bátai Nagyszigetben lévő hangulatos rendezvényen ízlelhetik meg a helybéli borosgazdák finom borait és az ínycsiklandozó sült keszeget, amelyről az a hír járja, hogy „...aki Bátán egyszer sült keszeget eszik, annak szíve mindig visszavágyik”. Az idén is megrendezik a Keszeg-fesztivált július 5-én, szombaton. A rendezvény Bata Község Önkormányzata és a helyi civil szervezetek közös szervezésében valósul meg.

A FOTÓKAT GELENCSÉR SÁNDOR, KOVÁCS CSABA
ÉS A HELYI ÉRTÉKTÁR MUNKATÁRSAI KÉSZÍTETTÉK.

További információk: a www.bata.hu honlapon

Keszeg-fesztivál,

BÁTA, 2014. július 5.

Helyszín: Bata, Nagysziget

Program:

- ❖ Horgászverseny a Nagyszigeti híd mellett
- ❖ Foci-kupa

Színpadai műsorok:

- ❖ Badra hastáncsoport
- ❖ Bátai Amazonok
- ❖ Bátai Tamburazenekar
- ❖ Békalencse Gyermektáncsoport
- ❖ Pántlika Tamburazenekar
- ❖ Bátai „Sárköz” Néptánc Egyesület
- ❖ Vadvirág Cigány Hagyományörző Táncsoport és még sokan mások
- ❖ Főzőverseny (keszegsütő és halaszlédőző verseny)
- ❖ Casting – célba dobó verseny
- ❖ Horgászat elméleti verseny
- ❖ Gyermeknek halfogó verseny (medencés)
- ❖ Kézműves bemutató és vásár
- ❖ Gyermek részére kézműves foglalkozások, programok
- ❖ „Halünnep Bora” – borverseny
- ❖ Sült hal kóstoltatás, borkóstoló
- ❖ Tombola
- ❖ A Gerzarol Együttes koncertje
- ❖ A részletes program 2014. június 15-től a www.bata.hu honlapon megtalálható.

Bátai programajánló 2014-re:

- ❖ június 7.: Tambura Találkozó
- ❖ június 21.: Múzeumok Éjszakája
- ❖ június 29.: Jézus Szent Vérének hagyományos ünnepe
- ❖ július 5.: Keszeg-fesztivál
- ❖ szeptember 21.: Kulturális Örökség Napjai
- ❖ szeptember 27.: Szüreti Fesztivál
- ❖ szeptember 28.: Szent Mihály-napi búcsú
- ❖ október 4.: Szent Vér templom, eucharisztikus lelki nap és főbúcsú
- ❖ október 23.: Nemzeti ünnep
- ❖ november 8.: Tökparádé – Tájház
- ❖ november 14.: Márton-nap

